

Linturetkellä Marokossa

Jarmo Komi

Marokolla on paljon tarjottavaa suomalaiselle lintuharrastajalle. Maassa talvehtii paljon tuttuja lintuja, mutta myös eksoottisempia lintuja on paljon, joukossa myös maailman mittakaavassa sukupuuton partaalla olevia lajeja.

Maa on pinta-alaltaan Suomea kolmanneksen laajempi (kiistanalainen Länsi-Sahara mukaanluettuna lähes kaksi kertaa suurempi) ja tarjoaa hyvin erilaisia biotooppeja. Retkeily on suhteellisen turvallista ja vaivatonta, joskin autoilla on syytä varovaisuuteen erityisesti pimeällä täysin holtittomien jalankulkijoiden ja muiden autoilijoiden arvaamattomuuden vuoksi. Tiet ovat myös monin paikoin melko heikkotasoisia.

Länsirannikolle ovat tyypillisiä kallioiset jyrkät rannat, joiden uloimmat niemenkärjet ovat oivia merilintujen stajauspaikkoja, sekä rikkaan lintulajiston tarjoavat erilaiset kosteikot ja jokisuistot. Maan eteläosa on suurelta puoliaavikkoa ja aavikkoa, joista ahkera komppaaja kartuttaa lajistaa useilla kiurulajeilla ja muilla kuivien paikkojen linnuilla. Oman lajistonsa löytää myös maan keskiosaa halkovasta Atlas-vuoristosta, jonka korkeimmat huiput kohoavat yli neljään kilometriin. Maan pohjoisosassa on paikoin reheviä viljelysmaita ja myös rippeitä hakatuista metsistä.

Asutus ja vauraus ovat silmiinpistävän epätasaisesti jakautuneet. Pohjois- ja luoteisosissa on useita suuria kaupunkeja, keski- ja eteläosan vuoristo ja aavikko taas ovat luonnollisesti harvaan asuttuja. Ylin luokka, kuningas lukuisine palatseineen etunenässä, elelee loisteliaasti. Jyrkkänä vastakohtana näkee äärimmäisen karuilla paikoilla miehiä kyntämässä aasin tai pikkupojan avustamana pientä kivikkoista peltotilkkaa puoliksi sortuneen näköisen majan ympärillä. Lähes kolmekymmentämiljoonaisen väestön voimakas lisääntyminen merkinnee yhä uusien alueiden ottamista hyötykäyttöön.

Marokon uhanalaisimpien lintulajien suojelulla olisi kiire. Töyhtöiibiksen pesimäpaikkoja on autioitunut ja kanta pienentynyt uhkaavasti. Viime retkelläkin saimme viitteitä paikallisten välinpitämättömästä tai vihamielisestä suhtautumisesta näihin erikoisen näköisiin otuksiin. Kaitanokkakuovitkaan eivät saa olla rauhassa viimeisellä tunnetulla talvehtimispaikallaan. Suojelualueesta huolimatta yhtä linnuista ammuttiin muutama vuosi sitten jalkaan. Etelä-Marokossa taas lomailevat rikkaat saudiarabialaiset kouluttaen metsästyshaukkojaan trappien pyyntiin. Arabitrappi on ilmeisesti kadonnut Marokosta 1980-luvun lopulla, ja kaulustrapin tulevaisuus ei näytä kovin valoisalta suurten motorisoitujen metsästysseurueiden kylväessä dirhameja köyhille aavikon asukkaille.

Seuraavassa on kuvaukset kolmesta retkipäivästä marraskuisella Marokonretkellä 1993. Tarkkoja retkiohjeita haluavien kannattaa tutustua esimerkiksi erinomaiseen monisteeseen Forsten & Numminen: Morocco (Winter) Guide.

Saharassa

Imaamin rukouskutsu kaikuu minareetin huipulta pimeässä Erfoudissa, Marokon kaakkoisimmassa kaupungissa Saharan laidalla. Vääntäydymme ylös punkasta pikku

hotellissa, ja nautimme aamiaisen: haukkaus edellispäiväistä patonkia ja kulaus vettä. Edellisen aamun vuoriston pakkaslukemiin verrattuna on jo lämmintä. Kohta kaasuttelemmme kapeaa valkoisten talojen reunastamaa autiota kujaa kaupungista aavikolle. Kaupungin jälkeen ensimmäiset kymmenen kilometriä on asfaltoitu, ja matka taittuu nopeasti. Päälysteen loppuessa tiellä on tiesulku, jonka ohi kurvaamme hiekalle. Auringon kajo värjää itätaivaan. Seuraamme vanhoja renkaanuria ja pidämme samalla silmällä, että emme kadota näkyvistämme ainoaa maamerkkiä, sähkölinjaa. Ajaminen on helppoa, koska maasto on kovapohjaista kiviaavikkoa, jossa ei juuri ole kasveja tai isompia murikoita.

Vihdoin edessämme näkyy valtava, vuoristolta näyttävä Marokon suurin hiekkadyyni Erg Chebbi. Jätämme sähkölinjan taaksemme ja suuntaamme kohti punertavana hohtavaa hiekkavuoristoa. Kohteenamme on dyynien tyvellä oleva pieni kahvila. Tieura kulkee vielä pienempien dyynien poikki, ja luulemme jo olevamme eksesissä, kunnes pienen dyynin harjalla nököttävä kahvila kohoaa eteemme. Huomaamme jo autosta kahvilan vieressä suuren vesisäiliön päällä häärivän varpusennäköisiä lintuja. Pysähdys, kiikarit silmille, riemunkiljahdukset – katselemme tarunhohtoisia aavikkovarpusia. Pari päivää jatkunut epäonnemme on kääntynyt.

Vietämme seuraavat pari tuntia kahvilan ympäristössä aavikkovarpusia ihastellen. Yksinkertaisen tyylikkää vaaleanharmaasävyiset koiraat ja lämpimän ruskeat naaraat päästävät katselijat aivan vierelle keskittyessään kamelinjätöksiin. Myös muita lintuja näkyy mukavasti. Pienissä pensaissa piilottelee atlas-, rusorinta- ja samettipääkerttu, hiekkalla vipeltää pikkuaavikko- ja kirjosiipikiuruja ja arokorvit hengailevat kameleiden ympärillä. Välillä käymme kahvilassa virvoittavalla minttuteellä. Sää on myös suosiollinen, aivan tyyntä, pilvetöntä ja auringon noustessa korkeammalle on pakko vähentää vaatetusta.

Jatkamme matkaamme dyynijonoa seuraten etelään kohti yöpymiskaupungistamme 50 kilometrin päässä sijaitsevaa Merzougan keidasta. Merzougan taajaman etelälaidalla passimme tarkastetaan Algerian rajan läheisyyden vuoksi. Keidas tarjoaa meille pari komeaa punarintaista atlaskerttua ja pikkupensaskertun. Paikallinen opas tyrkyttää itseään jäljittäjäksi aavikolle luvaten löytää meille Algerian rajan pinnasta kaulustrapin sekä jo sukupuuttoon metsästetyn arabitrapin. Emme lähde tuolle vähintään muutaman kymmenen kilometrin keikalle syvemmälle Saharaan, onneksemme, kuten voimme myöhemmin todeta.

Ajamme kuitenkin runsaan viiden kilometrin matkan tietömälle aavikolle keitaasta länteen, paikalle jossa sateiden jälkeen voi olla suurikin järvi. Edellisestä kunnan vedentulosta on jo kuusi vuotta, ja järvi on kokonaan kuivunut. Myöhemmin kuulemme, että vain kuukautta myöhemmin rajut sateet olivat täyttäneet järven ja myös linnut löytäneet paikan. Kuivalla järvenpohjalla juoksevat nyt somat saharankiurut ja pikku- ja lyhytvarvaskiurut viettävät siestaa pienten pensaiden tarjoamissa varjoissa. Missään suunnassa ei näy merkkiäkään ihmisen toiminnasta, vain hiekkaa ja kivikkoa silmäkantamattomiin. Tuuli on noussut, ja pienet aavikolla vilistävät hiekkapyörteet enteilevät hiekkamyrskyä. Lintuja ei ole täällä toivomallamme tavalla, ja pienen kehän kiertämisen jälkeen löydämme autollemme sopivan reitin takaisin keitaalle.

Matka Merzougasta kohti Erfoudia menee jo rutiinilla sähkölinjaa seurailleen. Matkalla yhytämme muun muassa laulavan atlaskerttukoiiraan ja pikkupensaskertun. Kahdeksan kilometriä ennen Erfoudia onnemme kääntyy: moottorista kuuluu kova pamaus ja auton punaiset varoitusvalot välähtävät päälle. Kone ei enää inahdakaan, ja tilanne näyttää huonolta, koska pimeän tuloon on enää pari tuntia. Onneksi ohi ajaa vielä yksi auto:

saksalaispariskunta paikallisen opasnuorukaisen seurassa on matkalla etelään. Hieman vastahakoisesti he antavat minulle kyydin pohjoiseen Erfoudiin. Autokorjaamolta löytyy yksi englannintaitoinen, ja pienen selvittelyn jälkeen istun hinausautoksi löydetyn rämisevän 50-luvun kuormurin kyydissä ihmetellen ylös - alas pomppivaa konepeltiä. Hinaus sujuu ongelmitta, ja korjaamolla illan pimetessä toteamme hiekkamyrskyn nousseen. Nyt ei olisi kiva olla Algerian rajalla arabitrappia etsimässä.

Atlas-vuoristossa

Pari aamua Saharan helteen jälkeen kömmimme kolmen viltin alta kahden kilometrin korkeudessa Mideltin kaupungissa Atlas-vuoristossa. Olemme säästeliäinä miehinä valinneet halvimman löytämämme hotellin, 12 mk / yö, mistä johtuen päätämme jättää aamutoimet tuonemmaksi ja haparoimme ulos kivetylle kadulle. Pimeästä sukeltava huppupäiseen kaapuun sonnustautunut parkkipaikan vartija moikkaa sulloutuessamme jälleen autoon. Olemme päättäneet ajaa varovaisemmin, sillä uskomme, että 800 kilometrin päähän vaihtoauton ajanut vuokraaja oli ainakin lähes tosissaan sanoessaan sen olevan viimeinen kerta.

Auringon nousuun on vielä puoli tuntia, kun seisomme jo keskellä kivikkoista ylänkötasankoa lähellä Zeidan kaupunkia höristellen korviamme pakkastuulen huminassa. Pian meidät palkitaankin: kahdesta suunnasta kuuluu ohut, metallisen monotoninen säe, kaitanokkakiurut kuuluttavat reviiiriään. Molemmat laulajat lopettavat ennen auringonnousua, emmekä ehdi paikallistaa kumpaakaan. Aloitamme raivokkaan komppauksen, mutta toivottu pääpalkinto pysyy piilossa. Lohdutuslajeina hietakyyhky lentää kuristen pakosalalle, surahtelevat pikkukiuruparvet lentelevät edestakaisin, kivikkokiurut laulelevat ja pari tunturikiurua lentää ohi.

Vihdoin kuukausipinnajahdin koulima suomalaisbongari vetää pitemmän korren marokkolaisesta piilottelun mestarista: kaitanokkakiuru paikallistetaan autosta, ja pian pääsemme kaikki ihailemaan auton ympärillä juoksentelevaa lintua. Kun nousemme autosta, selviää miksi komppaus ei tuottanut tulosta: linnun juoksuvauhti kivenmurikoiden ja matalan pensaikon lomassa on niin hurja, että ryhmämme kovakuntoisin saa painella täysillä saadakseen linnun hetkeksi käyttämään hyvin pyöreäkärkisiä siipiään.

Jatkamme eteenpäin, ja muutaman kymmenen kilometrin päässä tie laskeutuu alemmas ja kulkee seetrimetsien halki. Teemme pari kävelyretkeä rinteille mahtavan kokoisten puiden lomaan ja onnistumme hipsimään ruokailevan vuorisirkun vierelle ja pääsemme myös kuulemaan ja ihailemaan vihertikan näköistä atlastikkaa. Pähkinänakkelit tuntuvat olevan runsaita. Edempänä, karulla vuoristoylängöllä pysähdymme matalan ja karun näköisen ruohikkorantaisen järven rantaan. Jo paljain simin näkyy oranssinvärisiä laikkuja vihreällä nurmella. Kiikareiden nostaminen silmille varmistaa, minkä jo arvaammekin: ruostesorsia, kaikkiaan noin 120. Myös kalliovarpunen ja alppivaris ovat kelpuuttaneet niityn ruokailupaikakseen. Hanhikorppikotka kaartelee järven lähistöllä.

Tie laskeutuu taas alemmas. Teemme lyhyen pysähdyksen. Pähkinänakkelit viheltelevät ja etelänpuukipijä tarkastelee kaarnan koloja pyökkimetsikössä. Saavumme pieneen kaupunkiin, Ifraneen, joka poikkeaa tyystin missään muualla Marokosta näkemästämme. Talot ovat uusia, koristeellisia, puutarhat ovat siistejä ja hyvin hoidettuja. Näkymä on kuin etelä-ranskalaisesta

pikkukaupungista. Kaupungin keskellä puistossa on ankkalampi, jossa talvehtivat sorsat viihtyvät. Meidän huomiomme kohdistuu kuitenkin kolmeen punanystyräiseen syylänokikanaan, jotka pelottomina uivat muiden vesilintujen joukossa. Vähitellen ympäristö huokuttelee siirtymään patonkideetiltä ranskalaisravintolan menun ääreen. Lounaan lämmittäessä vatsaa ehdimme vielä katsastaa pari järveä kaupungin ulkopuolella. Näemme useita kymmeniä syylänokikanoja lisää ja nyt skeptisimmätkin retkeläiset uskovat ne villeiksi ja vapaiksi.

Ajamme tuntia ennen hämärän tuloa historiallisen Fesin lävitse, mutta tällä kertaa aikataulumme ei salli vanhaan kaupunkiin tutustumista. Takapenkki huomaa kuitenkin kolme alppikiitäjää kaupungin kattojen yllä viilettämässä, ja teemme pakollisen pysähdyksen ja saamme vähitellen ympärillemme satapäisen tiheän lapsilauman. Alppikiitäjiä tulee näköpiiriin koko ajan lisää. Linnut painelevat leveinä rintamina suoraan ylitsemme tai sivuitsemme kohti vanhaa kaupunkia. Isoimmissa parvissa on lähemmäs sata lintua, useimmat parvet ovat muutaman kymmenen kokoisia. Vajaata tuntia myöhemmin arvioimme vähintään 1500 linnun ohittaneen meidät. Määrä tuntuu suurelta, koska kirjallisuuden mukaan alppikiitäjä ei talvehdi Marokossa.

Atlantin rannikon tuntumassa

Kävelemme viljelysten keskellä kulkevaa tietä Merdja Zergan rantapelloilla Marokon luoteisrannikolla. Merdja Zerga on halkaisijaltaan kymmenkilometrinen, kapean kannaksen merestä erottama matala laguuni, jota ympäröivät laajat rantaniityt ja viljelysaluudet. Suoraan edessämme lentelee siro siniharmaa liitohaukka pysähtyen välillä leluttelemaan paikalleen. Neljä isokuovia saapuu laguunin suunnasta pelloille syömään. Vähän niiden perässä pelloille laskeutuu kaksi pienempää kuovilintua, jotka saavat heti adrenaliinin kohoamaan. Vaikka ehdimme nähdä niitä vain lyhyen aikaa lennossa, olemme melko varmoja, että olemme löytäneet haluamamme. Hetken kuluttua pääsemmekin putkilla katsomaan maassa parinsadan metrin päässä ruokailevia kaitanokkakuoveja, lajinsa lähes viimeisiä edustajia. Annamme lintujen ruokailla rauhassa, mutta meistä riippumatta koko kuovijengi siirtyy puolen tunnin kuluttua lähemmäs laguunia kadoten tuhansien lintujen väreilevään massaan. Nyt meille jää aikaa seurailta myös ympärillä pyöriviä arokiuruja.

Kiertelemme myös muualla laguunin ympärillä, mutta lintumassat ovat joka puolelta katsottuna kaukana. Lintujen laskeminen on mahdotonta, mutta näemme vähintään 500 avosetta, 1000 mustapyrstökuuria ja tuhansia haapanoita. Tiemme käy lopuksi laguunin koillisrannalle Moulay Bouselhamin leirintäalueelle. Niitty ja puut alueen ympärillä on tunnettu kapinpöllöjen päivälepopaikka. Meiltä säästyy komppauksen vaiva, kun pari pikkupoikaa telmiessään pelottaa kaksi pöllöä lentoon. Hieman suöpöllön oloiset, mutta hyvin tummat linnut lentelevät vähän aikaa ja laskeutuvat myös hetkeksi näkösalille.

Päätämme suunnata kulkumme Tangerin suuntaan, Asilahin kaupungin ympäristöön. Liikenne on melko vilkasta ja kohtuulisesta tiestä huolimatta matka sujuu tahmeasti. Perillä maasto on voimakkaasti kumpuilevaa ruohikkoaroa. Alue on melko laaja, mutta hyvän tarkkailupaikan löydettyämme paikallistamme pian laiduntavan isotrappiparven. Kolmentoista linnun ryhmä on valinnut ruokailupaikkansa mahdollisimman kaukaa alueella kulkevista teistä. Ehdimme vielä ennen pimeän tuloa Larachen kaupungin läheiselle kosteikolle, jossa mielenkiintoisimpia lajeja ovat sulttaanikanat, syylänokikanat ja

rääkkähaikara. Päätämme palata vielä seuraavana aamuna, jolloin toteamme myös osmankäämikerttusen kuuluvan paikan linnustoon.

Kiitokset

Jussi Lindström, Markku Santamaa ja Keijo Wahlroos tekivät näistä kolmesta ja yhdestätoista muusta retkipäivästä unohtumattomat.